

Prof. Dr. Mehmet KARAGÜL

BALKANLARDA BARIŞ VE REFAH İÇİN

İKTİSADİ İŞBİRLİĞİ ARAYIŞI

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
İkt. ve İd. Bil. Fak. // İktisat Bölüm Başkanı

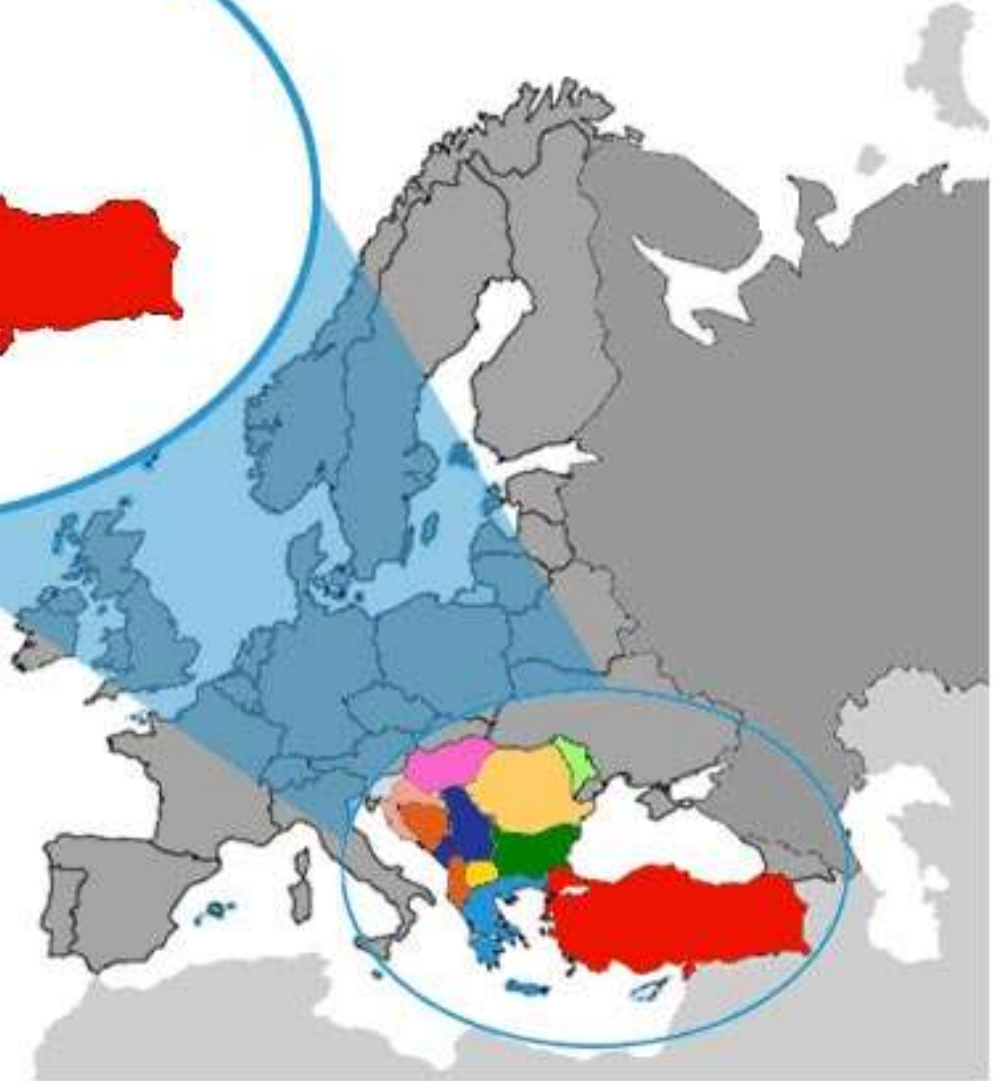
İLK SÖZ

- o Balkanların, kıtalar arası olduğu gibi kültür ve medeniyetler arasında geçiş noktası olması, istikrarsızlık ve devamında gelen çatışmacı bir sosyal yapıya zemin hazırlamaktadır.
- o Bu durumun Balkan ve çevre ülkeler açısından sürekli bir tehdit anlamına geldiğinden şüphe yoktur.
- o Sunumumuzun gayesi; söz konusu istikrarsızlığın kaynağı olan güvensizliği ortadan kaldırmak için müşterek değerler etrafında ortak çıkarların ön plana alınacağı **İktisadi İşbirliği Teşkilatı** oluşturulması için öneride bulunmaktadır.

Balkan Ülkeleri

- **Türkiye**
- **Bulgaristan**
- **Yunanistan**
- **Yugoslavya (Sırbistan ve Karadağ)**
- **Makedonya**
- **Bosna-Hersek**
- **Hırvatistan**
- **Slovenya**
- **Arnavutluk**
- **Romanya**
- **Macaristan**
- **Moldavya (Moldova)**
- **K.K.T.C.**
- **Güney Kıbrıs Rum Yönetimi**

BALKANLAR SİYASİ HARİTASI

BALKANLAR SİYASİ HARİTASI
ÖLÇEK 1 : 1.000.000

Ulusal Sınır	Şehir Sınırı
Devlet Sınırı	Yol Sınırı
Demiryolu Sınırı	Demiryolu Sınırı
Demiryolu Sınırı	Demiryolu Sınırı
Demiryolu Sınırı	Demiryolu Sınırı
Demiryolu Sınırı	Demiryolu Sınırı

Harita Genel Müdürlüğü
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
2023

Balkan Ülkeleri ve Görünümü

- o Topraklarının tamamı Balkan coğrafyasında olan; Arnavutluk, Bosna ve Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Yunanistan, Kosova, Makedonya, Karadağ, Sırbistan ve Moldova ile topraklarının bir kısmı Balkanlarda bulunan; Slovenya, Romanya ve Türkiye'den oluşan 13 ülke bugün Balkan ülkeleri olarak kabul edilmektedir.
- o Çünkü gerek İslamiyet ve gerekse Hristiyanlık gibi çok köklü dinler ile bu dinlere ait mezheplerin de buralarda yer edinme çabaları, söz konusu farklılıkları ve ayrışmaları hızlandırmaktadır.
- o Öte yandan bütün bunlara ilaveten, bu topraklardaki etnik farklılıkların da dikkate alınması durumunda olayın vahametinin çok daha büyük olduğu açıkça görülmektedir.

Farklılık Zenginliktir! ve İstikrarsızlık

- o Sosyal yapıdaki bu arızı duruma ek olarak, son dönemde Ülkemiz başta olmak üzere, Balkan ve diğer tüm İslam ülkelerinde, söz konusu farklılıkların hep zenginlik olarak toplumlara dayatılması mevcut istikrarsızlığı daha da arttırmaktadır.
- o Çünkü bu yöntemle bireyler, ait oldukları toplumla kaynaşmasını sağlayan ortak değerlerin değil, kendisine zenginlik olarak dayatılan ve geçmişten bugüne beraber olduğu toplumla ayrışmasını sağlayacak farklılıkların arayışına düşmektedir.

Özgürleşirken, Ayrışmak

- o Sömürgeci politikalarla yayılmayı hedef edinen Batı'nın ayrıştırıcı politikaları sonucu; yüz yıl Osmanlı Devleti önce ; **demokrasi, özgürlük, insan hakları ve bağımsızlık** gibi, dışı hoş içi tuzak olan kavramlarla ilk aşamada **26**'ya parçalanmış, gün bu sayı **64**'e kadar çıkmıştır.
- o Benzer politikaların devamıyla bu maalesef son dönemdeki etnik, dini ve mezhep temelli ayrıştırma politikalarının artması bu sayının kısa bir sürede **100**'ü aşacağı endişesini doğurmaktadır.

Kalkınma için Sosyal Sermaye ve Ortak Değerler

- o Bugün literatürde, toplumların iktisadi ve sosyal konularda başarılı olması için en önemli ihtiyacın, toplumdaki güven ve sağlıklı iletişimi yansıtan, **sosyal sermaye** olduğu konusunda genel bir kabul göze çarpmaktadır.
- o
- o Böyle bir toplumsal yapının oluşumunda ise insanları bir birinden uzaklaştıracak farklılıkların değil, ortaklıkların ön plana çıkarılması gerektiğinden şüphe yoktur.

Balkan Ülkelerinde Sosyo Ekonomik Yapı

- o Özellikle topraklarının tamamı Balkan coğrafyasında bulunan ülkelerin sosyal ve ekonomik görünümü ele alındığında maalesef tatmin edici bir halin olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Rakamlarla Balkanlar

	NÜSUS (Milyon)	Yüz ölçümü Km2	Kişi başı elektrik Tüketimi kWh	Orta derece Okullaş %	En düş. % 20'nin MG'den aldığı pay %	Günlük geliri 1.25'in altında olanlar %	5 yaş altı ölümler (Binde)
Arnavutluk	2.77	28.8	2254	67	8.9	0.5	17
Bosna ve Hersek	3.83	51,2	3189	51.2	8.8	0.3	7
Bulgaristan	7.27	111	4864	93	6.4	1.9	-
Hırvatistan	4.25	56.6	1971	98	8.3	0.1	-
Kosova	1.82	11	2947	-	-	-	-
Karadağ	0.62	13,8	5747	91	8,3	0,2	5
Makedonya	2.11	25.7	3881	83	6.5	4.2	2.1
Romanya	20	238	2639	98	8.9	2	2.5
Sırbistan	7.16	88.4	4490	92	8.4	0.2	2
Slovenya	2.06	20	6.809	98	9.7	0.1	2
Türkiye	74.9	783	2.709	86	5.8	0.1	19
Yunanistan	11.0	132	5380	93	605	0,4	4
TOPLAM/	137.79	150715	3905				

Bölgenin Nüfus ve Coğrafi Alanı

- o Bölge ülkelerinin toplam nüfusu **138 milyon** iken, Türkiye hariç tutulduğunda bu rakam **64 milyona** düşmektedir.
- o Öte yandan bölgenin toplam coğrafi genişliği, **1.507,15 km²** iken Türkiye dışarıda tutulduğunda bu rakam **724,15'e** düşmektedir.

Rakamlarla Balkan Ekonomisi

	GSMH (Milyar \$)	İşsizlik %	KBDMG \$	Tarımın payı %	Sanayinin payı %	İhracat (Milyar \$)	İthalat (Milyar \$)	Toplam dış Borç stoku (Milyar \$)
Arnavutluk	12,9	12,8	4,657	22	25	4,515	6,837	7,776
Bosna-Her.	17,85	44,8	4,666	8	27	6,247	9,285	11.078
Bulgaristan	54,48	11	7,493	5	28	37,046	37,591	53.000
Hırvatistan	57,87	17,2	13,616	4	27	24,884	24,884	24,305
Karadağ	4,42	14,8	7,129	10	19	1,856	2,740	2,956
Kosova	7,07	35,1	3,884	15	29	1,201	3,464	2,199
Makedonya	10,20	28,7	4,834	10	26	5,508	7,446	6,934
Romanya	189,64	7,2	9,510	6	43	79,124	79,394	133,996
Sırbistan	45,52	24,0	6,357	9	30	18,663	23,670	36,397
Slovenya	47,99	13,2	23,296	2	32	35,992	33,113	61,100
Türkiye	822,45	10	10,974	8	27	213	263	388,243
Yunanistan	242	25	22,000	4	14	72,6	79,8	485.000
TOPLAM/	1.521,3	20	11.040			500,63	570,27	

Balkanlarda Sosyal Yapı

- o Türkiye'nin sahip olduğu konumuna rağmen bazı göstergelerde bölge ortalamasının altında olması manidardır. Bunlardan ilki kişi başı elektrik tüketimi iken, diğeri de 5 yaş altı bebek ölümleri oranıdır.
- o Bölge ülkelerinde ortalama kişi başı elektrik tüketimi 3905 kwh iken, Türkiye'de ise bu rakam 2709 kwh dir.
- o Öte yandan bölgede 5 yaş altı bebek ölümlerinin en yüksek olduğu ülke Türkiye'dir. Bu hal, Türkiye'de sahip olunan milli gelirin, toplum refahına yeterince yansıtıldığı konusunda endişeye sevk etmektedir.

Balkan Ülkelerinde İktisadi Yapı

- o Türkiye'nin içinde olduğu Balkan ülkelerinin toplam GSYİH'sı **1.521,39 \$**'dir. Toplam nüfusun **137.79** milyon olduğu bu ülkelerde ortalama kişi başı gelir **11.040 \$**'dir.
- o Bu rakamlar, bölgenin içinde bulunduğu bunca siyasi ve iktisadi istikrarsızlığa rağmen, yine de orta gelir düzeyinde bir ekonomik seviyeyi tutturabildikleri anlamına gelmektedir.
- o
- o Türkiye'nin bölgedeki siyasi ve iktisadi ve de tarihi ağırlığına rağmen, ortalamayı yakalamakta zorlanır bir halde olması, yine dikkat çekicidir.

Balkan Ülkelerinde İktisadi Yapı

- o Balkan ülkelerinin genel iktisadi görünümü ele alındığında en büyük ortak sorunun ortalama % 20'lik bir oranla işsizlik olduğu görülmektedir.
- o İşsizliğin, üretimi düşürücü etkisi yanında, sosyal bir sorun olması bölge insanının, hayata tutunması için gerekli olan zaruri ihtiyaçları karşılamasında zorlandığı anlamına gelmektedir.
- o Ortalama % 20'lik bir işsizlikle bile, kişi başı gelirin 11 bin \$'ı bulunduğu bu ülkelerde, işsizliğin % 50 azalıp % 10 seviyelerine inmesi halinde bu rakamın çok daha yüksek seviyelere kolaylıkla çıkabileceğinden şüphe edilmemelidir.

Balkanlarda Siyasi İstikrarsızlık

- o Son yüz yılda Dünya'nın en fazla çatışma yaşayan bölgelerinden olan Balkan topraklarını Osmanlı Devletinden koparmak için başta Rusların, Balkan toplumlarını kışkırtmayla I. ve II. Balkan Savaşları yaşanmıştır.
- o Ardından, Avusturya-Macaristan veliahtı Arşidük Ferdinand'ın Saraybosna'da öldürülmesiyle Birinci Dünya Savaşı' ortaya çıkmış ve devamında 1980'lere kadar Rusya'nın Bölge üzerinde hâkimiyet kurma çabaları devam etmiştir.
- o Bugün ise bu çabanın Avrupa merkezli sürdürülmesi, Bölgenin ne denli istikrarsız bir yapıya haiz olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Balkanlarda Siyasi İstikrarsızlık

- o Bütün bunlara ilaveten, 1990'larda Yugoslavya'nın dağılmasıyla ortaya çıkan ve tam bir Müslüman katliamına dönüşen Bosna Hersek Savaşı ve ardından dayatılan ve her an kırılmaya hazır yeni siyasi yapılanma Bölgenin geleceği için en büyük tehdit konumundadır.
- o Öte yandan Kosova'nın 2008 yılında bağımsızlığını ilan etmesine rağmen, hem kendi içinde hem de diğer bölge ülkeleriyle tam bir uyum sağlayamaması, bölgenin bir diğer çatışma enerjisi yüklü alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Balkanlar Ve İktisadi İşbirliği Arayışı

- o Görülüyor ki eğer bir coğrafya; yeraltı ve yerüstü kaynaklar ile konumu itibariyle stratejik bir öneme haiz ise bölge insanların kendi halinde huzurlu bir hayat sürdürmeleri mümkün olmamaktadır.
- o Çünkü böyle bir hal, ya doğrudan işgale ya da dolaylı müdahalesiyle iç çatışmalara yol açmaktadır.
- o Söz konusu politikanın icrası için kullanılan en önemli yöntem; demokrasi, özgürlük, insan hakları söylemleri altında “**kültürel farklılık zenginliktir**” anlayışıyla bölge insanlarını ayırıştırma yoluna başvurmaktadırlar.

Balkan Serbest Ticaret Alanı

- o Dünyadaki siyasi yapının; feodal şehir devletlerinden, imparatorluğa, oradan milli devlete ve milli devletten de tekrar bütünleşerek güçlenmek için uluslararası örgütlere dönüşmek suretiyle: “Bütünleş, Dağıl ve Bütünleş” şeklinde tekrarlanan bir özellik arz etmektedir.
- o İktisadi, siyasi, kültürel ve askeri alanlarda kurulan uluslararası örgütlerin en yaygın ve etkin olanları, ekonomik amaçlılardır. Bu gaye ile kurulan örgütler birçok farklı yapılanmalara sahiptir.
- o Bunlar; serbest ticaret alanı, gümrük birliği, ortak pazar, iktisadi birlik ve nihayetinde siyasi birlik şeklinde farklı uygulamalardır. Bölge için ilk aşamada önerilebilecek olanı, en dar ve esnek yapıya sahip olan: *Balkan Serbest Ticaret Alanı (BSTA)* Antlaşmasıdır.

BSTA'dan Beklentiler

- o Böyle bir yapılanma; taraf ülkelerin diğer ülkelere uygulayacakları dış ticaret politikalarına müdahale etmeden, kendi aralarındaki her türlü ticari engelin ortadan kaldırılmasını öngörmektedir.
- o Söz konusu ticari yapılanma şekli, üye ülkeler arasındaki ticaret hacmini arttırarak; bölgenin en büyük sorunu olan işsizliği azaltırken, milli gelirdeki artışla ,bölgede refahın yükseltecek ve devamında, toplumlar arasındaki güvensiz yapının, büyük ölçüde ortadan kalkmasına da katkıda bulunacaktır.

BSTA'dan Beklentiler

- o Öte yandan etkili bir ticari ortaklık, Bölgedeki güvensizliğe dayalı istikrasız yapının izole edilmesine de önemli katkı sağlayacaktır. Ayrıca Bölge ülkeleri arasındaki güvensizliğin ortadan kalmasıyla, bu coğrafyanın dış müdahalelere açık olan yapısı da büyük ölçüde son bulacaktır.
- o Bütün bu gerçeklere dayalı olarak, Balkan ülkeleri başta olmak üzere, Kafkasya ve Ortadoğu ülkeleri, öncelikle kendi yakın çevreleriyle ortak çıkarları ön planda tutan iktisadi işbirliğine dayalı projeleri bir an evvel hayata geçirmek zorundadırlar

BSTA ve Atatürk

- o Böyle bir proje, Balkanlarda barışın tesisini amaçlamayan Atatürk'ün öncüllüğünde 9 Şubat 1934'de Atina'da; Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında imzalanan **Balkan Paktı Antlaşması'nın** genel ilkelerine de uygun olacaktır.
- o Ancak Türkiye'nin; tarihi, kültürel ve coğrafi hinterlandında kendi ve Bölge çıkarlarını gözeterek bu tür bir yapılanmayı gerçekleştirebilmesi için öncelikle AB ile olan Gümrük Birliği Antlaşma sürecini sonlandırıp, gerekiyorsa AB ile de Serbest Ticaret Antlaşmasıyla yola devam etmesi zorunludur.
- o Çünkü GB Antlaşması taraf olan ülkelere bağımsız dış ticaret politikası üretmeye imkânı vermemektedir.

BSTA'nın Başarı İmkkanı

- o Uluslararası örgütlerin hedeflerine ulaşması bir dizi ön şarta bağlıdır. Bunları; **coğrafi yakınlık, iktisadi benzerlik, faktör donanımındaki uyum hali, siyasi yakınlık, kültürel uyum ve askeri hedeflerdeki ortaklık** şeklinde sıralamak mümkündür
- o **Balkan ülkeleri için önerilen, BSTA çerçevesindeki İktisadi İşbirliği Örgütü'nün başarılı olması, yukarıdaki ölçütler dikkate alındığında büyük ölçüde mümkün gözükmektedir.**
- o **Kanaatimiz odur ki bu alandaki en önemli eksiklik tarafların bu konudaki güçlü bir iradeye sahip olma halidir.**

BSTA'nın Oluşumu ve Türkiye

- o Balkan insanının tarihinde en rahat yaşadığı yıllar, Osmanlı Devleti dönemi olduğundan şüphe yoktur. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü coğrafyalarda hala Türklere sempatinin en yüksek olduğu topraklar Balkanlar dır.
- o I. ve II. Balkan Savaşları ile Osmanlı Devleti'nden Batı'nın oyunları ile koparılan Balkan ülkeleri o günden bu güne hiçbir alanda güven ve huzuru yakalayamamıştır. Bu itibarla bu coğrafyanın tekrar huzur bulması yine Türkiye ile birlikte hareket etmesine bağlıdır.
- o Çünkü Türkler, gittikleri coğrafyalarda bölge insanı tarafından kabul edilip hazmedilirken, Batı tam tersi istifra edilmek zorunda kalınmaktadır.

BSTA'nın Oluşumu ve Türkiye

- o Dolayısıyla, bu konuda öncüllük yapması gereken ülke Türkiye'dir. Bu manada Türkiye, ilk aşamada kendisi ile beraber hareket etme arzusunda olan ülkeleri kapsayacak olan bir **serbest ticaret alanı antlaşmasını** devreye sokmak suretiyle ilk adımı atmak durumundadır.
- o İlk adımla oluşturulan işbirliği teşkilatının başarısı ortaya çıktıkça, söz konusu teşkilatın gerek üye, gerekse görev yönünden genişletilmesi söz konusu olmalıdır. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın kuruluşundaki hataya düşülmemeye dikkat edilmesi gerekmektedir.

BSTA ve Küresel Gçler

- o Böyle bir girişimde bölgede hesabı olan diğer ülkeleri göz ardı edebilmek mümkün değil. Dolayısıyla söz konusu yapılanmada, ncllę ve planlamayı ilgili ülkelere kaptırmadan ve onlara karşı da açıkça dışlayıcı bir tavır sergilemeden, dengeli bir oluşumla hedefe giden yolun taşları birer birer dşenmek zorundadır.

Son Söz

- o Balkan ülkelerini dış müdahaleye açık hale getiren ve aralarında çatışmaya neden olan sosyal yapıdaki farklılıkları daha fazla derinleştirmeden, ortak değerlerin gelişimine öncelik veren politikaların desteklenmesi, bu coğrafyanın barışa kavuşmasının yegâne yoludur.
- o Bu çerçevede Türkiye Cumhuriyeti devleti, tarihi sorumluluğunu bir gereği olarak bölgenin imarı için ayrıştırıcı; etnik, dini ve mezhep temelli müdahalelere fırsat vermeden, ortak değerlerin gelişimini hedef edinen ve bunu da müşterek iktisadi çıkara dayalı işbirliği girişimleri ile desteklemesi zorunluluktur.

Geçmişin Hayalleri Olmasaydı

*Geçmişin Hayalleri
Olmasaydı,*

*Bugünün Gerçeklerinden Söz
Etmek Mümkün Olur
muydu!*

Sabriniz için

Tesekkür ederim

o Prof. Dr. Mehmet KARAGÜL

o www.karagul.org

o karagul@karagul.org